

Jautājumi un atbildes

1) Vai ir zināma proporcija, cik lielu ietekmi uz budžeta bilanci rada pašvaldību un valsts kapitālsabiedrības?

Likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam" (turpmāk – VTBIL) 20. pantā ir noteikts, ka informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko un prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības izdevumiem, ieņēmumiem, budžeta bilanci un parādu ir publiski pieejama un Finanšu ministrija (turpmāk – FM) to iekļauj likuma VTBIL paskaidrojumos. Dati par vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem 2016. – 2018. gadā ir attēloti 1. tabulā. Savukārt ar datiem par 2019. gadu būs iespējams iepazīties likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam" paskaidrojumos.

1. tabula. Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9), milj. euro

	Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) (B.9)
2016			
<i>Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	983,7	989,6	-5,8
<i>Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	229,1	227,4	1,7
2017			
<i>Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	972,4	1106,8	-134,4
<i>Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	241,2	238,6	2,6
2018			
<i>Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	1048,7	1074,4	-25,6
<i>Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	286,7	293,2	-6,4

Avots: CSP

2) Kādu faktisko un prognozēto ietekmi uz budžeta bilanci rada pašvaldību apakšsektors šobrīd?

Valsts finanšu uzskaiti atbilstoši Eiropas Kontu sistēmas (turpmāk – EKS) metodoloģijai Latvijā veic Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP). Savukārt FM izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot CSP izmantoto EKS metodiku. FM, veidojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes, veic pieklasificēto valsts un pašvaldību komersantu aptauju. Aptaujās tiek apkopota informācija par visu vispārējās valdības sektorā ietilpstošo valsts un pēc apgrozījuma lielāko pašvaldību komersantu plānoto saimniecisko darbību. Apkopotā informācija ļauj FM aprēķināt šo komersantu saimnieciskās darbības rezultāta ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.

Informācija par pašvaldību struktūru kontrolētu un finansētu komercsabiedrību faktisko ietekmi vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9), atbilstoši CSP sniegtajiem datiem, attēlota 1. tabulā. Informācija par pašvaldības struktūru kontrolētu un finansētu komercsabiedrību prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) attēlota 2. tabulā. Tabulā attēlotā informācija ir ietverta arī likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam" paskaidrojumos.

2. tabula. Pašvaldības struktūru kontrolēto un finansēto komercsabiedrību ietekme uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9), milj. euro

	Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) (B.9)
2020			
<i>Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	230,4	228,6	1,8
2021			
<i>Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	242,9	239,2	3,6
2022			
<i>Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības</i>	255,1	251,6	3,2

3) Kā CSP pieņem lēmumu par to, ka pašvaldības kapitālsabiedrība tiek pieklasificēta? Vai pašvaldība par to tiek informēta?

Atbilstoši Ministru kabineta 2013. gada 10. decembra noteikumiem Nr.1456 "Noteikumi par institucionālo sektoru klasifikāciju" CSP vispārējās valdības sektora sarakstu aktualizē četras reizes gadā (līdz 15. janvārim, 15. aprīlim, 15. jūlijam un 15. oktobrim). Saraksta aktualizācijas procesā tiek veikta kapitālsabiedrību darbības analīze par iepriekšējiem gadiem un atsevišķos gadījumos arī par plānoto darbību. Pamatojoties uz analīzes rezultātiem, CSP pieņem lēmumu vai kapitālsabiedrība ir klasificējama vispārējās valdības sektorā. Lēmums par kapitālsabiedrības klasificēšanu vispārējās valdības sektorā ir CSP iekšējais normatīvais akts. Pēc lēmuma pieņemšanas kapitālsabiedrība tiek informēta par to, kā arī par šāda lēmuma izrietošajām sekām (t.i. izmaiņām iesniedzamo statistisko pārskatu jomā).

4) Kas citās valstīs veic pieklasificēšanu?

Latvijas un Eiropas statistikas iestāžu darbību regulē arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 223/2009 par Eiropas statistiku, kas nosaka, ka katrā dalībvalstī ir valsts statistikas iestāde, kas ir atbildīga par statistisko uzskaiti, tai skaitā kapitālsabiedrību klasificēšanu vispārējās valdības sektorā vai ārpus tā. Regula nosaka arī to, ka kompetentajai valsts statistikas iestādei katrā dalībvalstī jābūt profesionālā ziņā neatkarīgai. *Eurostat* mājaslapā ir iespējams apskatīt dalībvalstu kompetento statistikas iestāžu sarakstu.

5) Kāpēc par "Rīgas Satiksmes" situāciju bija zināms jau vairākus gadus, bet to klasificēja vispārējās valdības sektorā tikai tagad?

EKS metodoloģija valdības kontu jomā attīstās salīdzinoši dinamiski, lai laika gaitā tā varētu pielāgoties un ņemt vērā norises un tendences tautsaimniecībā. *Eurostat*, sadarbībā ar ES dalībvalstīm, aktīvi un regulāri strādā pie metodoloģijas pilnveidošanas un tās ieviešanas visās dalībvalstīs ar mērķi nodrošinātu korektu un salīdzināmu statistisko datu uzskaiti Eiropas Savienībā.

2019. gada aprīlī Eiropas Savienības statistikas birojs *Eurostat* vērsa uzmanību par atsevišķu publiskā transporta pakalpojumu sniedzēju sektoru klasifikāciju t.sk. Rīgas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme" un konstatēja, ka SIA "Rīgas satiksme" atbilst kritērijiem, kas liek to iekļaut vispārējās valdības sektorā.

Pamatojoties uz EKS metodoloģijas nosacījumiem, SIA "Rīgas Satiksme" tika klasificēta vispārējās valdības sektorā, jo pēc ekonomiskās būtības tā nevar tikt uzskatīta par tirgus ražotāju.

6) Kāpēc visas pašvaldību kontrolētās slimnīcas ir pieklasificētas?

Saistībā ar klasifikāciju vispārējās valdības sektorā publiskās slimnīcas (tai skaitā pašvaldību slimnīcas) ir viens no speciālajiem gadījumiem. Tas ir galvenokārt tāpēc, ka viens no vispārējās valdības galvenajiem pienākumiem ir organizēt veselības aprūpes pakalpojumus, lai nodrošinātu, ka visai sabiedrībai ir pieejami veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji.

Pašvaldību slimnīcu klasifikācijā vērtē vairākus faktorus - galvenokārt, kāda ir pašvaldības kontroles pakāpe, vai pastāv faktiskā konkurence ar privātām slimnīcām un vai slimnīcas nodrošina pakalpojumus par ekonomiski pamatotām cenām.

Ja pašvaldība nosaka slimnīcas vispārējo politiku, uzskatāms, ka vispārējā valdība kontrolē slimnīcu. Bieži vien slimnīca pēc būtības nevar darboties pilnīgi autonomi, jo īpaši tas ir gadījumos, kad par tās kapitālieguldījumiem (piemēram, paplašināšanu vai ēku renovāciju) tieši vai netieši lemj pašvaldība.

Svarīgs faktors ir arī, vai pastāv faktiskā tirgus konkurence. Faktiskas tirgus konkurences situācijā slimnīca var izlemt, kurus veselības aprūpes pakalpojumus tā vēlas sniegt, pamatojoties uz ienesīguma apsvērumiem, bet gadījumos, kad tirgus konkurence ir tikai teorētiska, slimnīcām bieži vien ir jāsniedz arī tādi pakalpojumi, kuri nav rentabli tomēr nozīmīgi sabiedrības veselības kontekstā.

Pašvaldība kā daļa no vispārējās valdības ietekmē slimnīcu darbību arī tad, ja ir gatava segt to zaudējumus vai uzņemties potenciālo parādu kā galvotājs. Tas, ka pašvaldības slimnīca ir rentabla (vai vismaz nerada pastāvīgus zaudējumus) ne vienmēr ir pietiekams rādītājs, lai secinātu, ka pastāv faktiskā tirgus konkurence.

7) Kāds finansējums rada ietekmi uz vispārējās valdības budžetu – ES fondi, valsts vai pašvaldības ieguldījums pašu kapitālā, aizņēmumi?

Par vispārējo valdību EKS izpratnē tiek atzīta centrālā valdība (t.sk. valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības), pašvaldības (t.sk. pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības) un sociālās nodrošināšanas fondi jeb valsts speciālais budžets.

Līdz ar to visas institucionālās vienības, kuras ir iekļautas CSP uzturētajā institucionālo

sektoru klasifikācijas vienību sarakstā kategorijā S.13 jeb vispārējā valdība ar savu saimniecisko darbību rada ietekmi uz vispārējās valdības budžetu. Institucionālās vienības saimnieciskās darbības ietekme uz vispārējās valdības budžetu kopumā var būt gan pozitīva, gan negatīva, tomēr FM kā iestādei, kas gatavo vispārējās valdības budžeta prognozes, uz kuru pamata tiek sagatavots arī gadskārtējais valsts budžeta likums un ietvara likums, svarīgs ir ne tikai institucionālās vienības saimnieciskās darbības ietekmes absolūtais lielums, bet arī novirze pret iepriekš prognozēto rādītāju.

Attiecībā uz finansējuma veidu un ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci – raugoties specifiski uz kapitālsabiedrībām parastā gadījumā nav svarīga finansējuma izcelsme, jo ietekme pamatā veidojas no diviem blokiem – peļņas vai zaudējumu aprēķina un bilances aktīvu izmaiņām. Tas no kādiem finanšu avotiem (piemēram, aizņēmumi, valsts/pašvaldības ieguldījums kapitālsabiedrības pamatkapitālā) vēlāk rodas izdevumi vai tiek veikta aktīvu iegāde vairs nav svarīgi.

Kas attiecas uz ES vai citu ārvalstu finansējumu, kas nav finanšu instrumentu finansējums, vispārējs princips paredz, ka šāda finansējuma plūsmas nerada ietekmi uz valdības neto aizdevumiem/aizņēmumiem (B.9), ietekme veidojas vienīgi nacionālā/pašu līdzfinansējuma apmērā.

8) Vai tiek vērtēta arī visa pašvaldību apakšsektora ietekme kopumā vai tikai katras konkrētas pašvaldības?

VTBIL nosaka, ka pašvaldību kapitālsabiedrības negatīvā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci drīkst pārsniegt 5 000 000 *euro* tad, ja ir saņemta Ministru kabineta piekrišana, ja vien attiecīgā pašvaldība nenodrošina, ka tās un visu tās institūciju, kas iekļautas vispārējās valdības sektorā, kopējā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci tiek prognozēta neitrāla vai pozitīva. Tātad likuma nosacījumi attiecas gan uz katras pašvaldības kapitālsabiedrības atsevišķi, gan uz attiecīgo pašvaldību kopumā (t.i. pašvaldību un tās kapitālsabiedrībām). Tai pat laikā, vērtējot Ministru kabinetā kapitālsabiedrības ietekmi uz valsts budžeta bilanci, var tikt ņemta vērā arī pašvaldību kopējā ietekme uz valsts budžeta bilanci attiecīgajā plānošanas periodā.

9) Vai valsts informēs par saviem plāniem ieguldīt valsts kapitālsabiedrībās?

Līdzīgi kā uz pašvaldību kapitālsabiedrībām, arī uz valsts kapitālsabiedrībām attiecas VTBIL regulējums - vispārējās valdības sektorā iekļautās valsts kapitālsabiedrības negatīvā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci drīkst pārsniegt 5 000 000 *euro* tad, ja ir saņemta Ministru kabineta piekrišana. Attiecībā uz valsts kapitālsabiedrībām, jau līdz šī VTBIL specifiskajam regulējumam par valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām, praksē ir izveidojusies pieeja, ka plānojot būtiskas investīcijas, kapitālsabiedrību kapitāldaļu turētāji (ministrijas) informē Ministru kabinetu par investīciju plāniem. Pirms izskatīšanas Ministru kabinetā konkrētās nozaru ministrijas sagatavotais projekts tiek sūtīts saskaņošanai FM, kura attiecīgi veic pārbaudi, vai šādu investīciju veikšana ir pieļaujama no budžeta iespēju viedokļa.